

Csinszka, a halhatatlan múzsa

A Festum Varadinum idején, májusban ismerhette meg a váradi közönség Rockenbauer Zoltán *Csinszka, a halandó múzsa. Ady özvegye, Babits szerelme, Márffy hitvese* című kötetét. Ez a második, bővített kiadása a 2009-ben, ugyancsak a budapesti Noran Libro gondozásában megjelent *A halandó múzsa. Ady özvegye, Babits szerelme, Márffy hitvese* című könyvének. Az újabb kötet 2017-ben került a boltokba, az első megjelenését követő közel tíz év újdonságaival, korábban nem ismert dokumentumokkal kiegészülve.

A tudományok – így a képzőművészetek és az irodalom – területén a kutatás művelői rendszeres időközönként vizsgálódásaik legújabb eredményeivel, újdonságaival állnak kíváncsi közönségük elé. Rockenbauer Zoltánt, saját elmon-

dása szerint, Csinszka vitte Márffy Ödönhöz, és neki köszönhetően kezdte kutatni a jeles festő életművét. A könyv méltatásai között találjuk az alábbi sokatmondó megállapítást: kivételes személyiségek hozzájuk méltó összefoglaló pályaképét illetően a Rockenbauer kötetéhez „hasonló átfogó életrajzi kötet eddig még nem jelent meg”. (Gajdó Ágnes, *Élet és Irodalom*)

Sokan és sokat írtak már Csinszkról, jót és rosszat, tudományosat és kevésbé tudományosat egyaránt. De lehet-e eleget írni egy olyan nem mindennapi nőről, mint Boncza Berta? Eleget ahhoz például, hogy az olvasó úgy érezze, valóban közelebb került elragadó alakjához, a kedves, csintalan gaminhoz, a művészhez, a művészf feleséghez, a múzsához? Véleményem szerint Gajdó Ágnes megállapítása ebben a tekintetben is helytálló, az olvasó maga is beleszerelmesedik kicsit a kötet tárgyát adó nő személyiségébe. Rockenbauer Zoltán könyve tehát közelebb hozza Csinszkat, aki Ady halála után egykettőre függetleníti magát az özvegyi státusztól, és már csak becenevében őrzi a nagy költő özvegyének emlékét, már nem Ady Endre Csinszkája, hanem örökkévaló és egyetemes múzsa. Valóban, a rendkívül olvas-

mányos munka jól dokumentálva – hiszen ne feledjük, tudományos munkáról beszélünk, a szó legteljesebb értelmében – és közvetlen módon mesél a fiatal nő Ady Endre halála utáni életéről, és persze mindazokról, akik özvegyiségének tanúi és részesei voltak, mint például Babits Mihály (rövid ideig mint szerető), Márffy Ödön (mint második férj) és természetesen az Ady család.

„A művészekhez való vonzódása nyilvánvalóan összefüggött azzal, hogy magát is művésznek tartotta” – írta róla Rockenbauer a *Márffy Ödön* című fejezetben. Csinszkában, akit köztudottan „a férfiak csak szellemileg érdekelték” és kizárólag az idős(ebb) férfiak vonzották, erős művészi hajlamok munkáltak, sokféle művészeti ággal próbálkozott fiatalkorától kezdve: verset írt, rajzolt, festett, ruhát és díszletet tervezett, viszont alig kéttucatnyi alkotása ismert. Mindig is írta a verseket kockás füzetébe, és 1931-ben verseskötete is megjelent *Csinszka versei* címmel, ellenben soha nem tudta megírni emlékiratait, csak fejezetek készültek el belőle, valamint egy előszó.

Rockenbauer érdekfeszítő könyve összefüggéseikben láttatja a közismert információkat, és kitekintőt ad a múzsalétre is, hasonlóan ösztönző hatást gyakorló más hölgyek életútját is megemlítve és objektív választ adva azokra a kérdésekre, hogy milyen is volt Berta, milyennek látta önmagát, milyennek látták őt mások. Köztudott, hogy Ady halála után Csinszka, a fiatal, önálló, öntudatos és rendkívül önérzetes nő, visszautasította az előtte Szendrey Júliának kijáró „a nemzet özvegye” szerepet, és legjobb belátása szerint élt tovább. A visszahúzódó Babits Mihálynál keresett és talált gyengédséget, majd az egy évig tartó szerelmi viszony után, 1920 augusztusában hozzáment Márffy Ödönhöz, aki Párizsban szintén Ady barátai között tartotta magát számon. A közös, Szamáca utcai házban, új férjével megosztott második otthonában sok-sok festmény született Bertáról – köztük számos akt is –, közös életükről és annak állandó és visszatérő szereplőiről. A jóval fiatalabb feleség jó hatással volt a neves festőre: az megtalálta mellette a keresett harmóniát (Márffy úgynevezett Csinszka-korszaka). Csinszka számára azonban az együtt töltött tizennégy esztendő kényelme visszatérő elégedetlenkedést is magában hordozott, mely javarészt női féltékenységből fakadt, illetve abból,

hogy önmagával is elégedetlen volt, hiszen a harmincas években hízásnak indult, elveszítette korábbi kislánys („kisfiús”) alakját. Az egyre gyakrabban fellépő gyöttrő fejfájás végül egy váratlan agyvérzéshez vezetett egy cigarettázós-pezsngőzös vacsora közben, majd rövid kórházi kezelés után, 1934 októberében meghalt a múzsa.

A tabló Csinszka és mások visszaemlékezéseiből rajzolódik ki, összemosódnak az egyes vélemények, melyek hol megegyeznek, hol eltérnek. Rockenbauer mesél, kérdéseket tesz fel, sok-sok levelet és dokumentumot emel be a történetészövés fonalába, elemez, összehasonlít, és megosztja, de nem erőlteti rá a véleményét, következtetéseit a kötetet olvasóra. Egy-egy fejezetet szentel az életrajzszakasznak, bennük az ezekben szerepet kapó személyekkel való kapcsolatoknak, amelyek Ady halálát követően meghatározzák Berta rövid, ám tartalmas életét. Így például oldalról oldalra haladva egyre világosabban látjuk át *Az Ady-pör* kapcsán felmerülő problémákat és összefüggéseket, a szerző alaposan megvizsgálja a dokumentumokat, ütközteti a nézőpontokat, kiszűri a pontatlanságokat, az össze nem illő visszaemlékezéseket. A per lezárása után Csinszka ezzel kapcsolatban megfogalmazott önvallomása is a kötetben olvasható. A további fejezetekben megismerjük Csinszka boldogságának szigetét az *Éden a Szamáca utcában* című fejezetben, melyben megrendítően vall gyermektelenségéről is. *A múlt árnyai, Fáradó évek,*

Házasélet, szerelmek és a „*Mosolyom megfagy csendesen*” című fejezetek pedig láttatni engedik az idő múlását és az idő múlásának azokat a nyomait, amelyeket a fiatalságtól búcsút vevő nő figyel meg önmagán. Bizony, rokonszenves, reményteljes kettősség jellemzi a múzsá(ka)t: halandó(k), és mégis halhatatlan(ok).

Rockenbauer véleménye szerint Csinszka életének teljes monográfiája tulajdonképpen két kötetben lelhető fel: az általa megírt, Ady halála utáni évekről szólóban és az azokat megelőző, Adyhoz köthető korszakról mesélőben, Péter I. Zoltán *Ady és Csinszka. Egy másik szerelem története* című (2008, Noran Libro) könyvében, melynek tartalmával maga is egyetért. Így mondható egészen a pályakép, Csinszka teljes élete áttekinthető, megismerhető e két kötetnek köszönhetően.

SZAMOS MARIANN

Rockenbauer Zoltán (1960, Győr) magyar etnológus, művészettörténész és politikus. 1990 és 2006 között a Fidesz országgyűlési képviselője, 2000 és 2002 között a nemzeti kulturális örökség minisztere volt. Számos Márffy- és Csinszka- monográfia és katalógus szerzője. Kitüntették a Francia Köztársaság Nemzeti Érdemrendjének lovagkeresztjével (1999) és Becsületrendjének főtiszti keresztjével is (2001).